

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Καταπιαστήκανε κιόλας εκείνο που μήτε ο Λουκιανός μήτε ο Θεόκριτος μήτε ο Πλούταρχος—γιατί ξεχνούνε πάντα τον Πολύβιο που τους άζει και που δέν έγγραφε την άττική, παρά σύχρονη γλώσσα;—βγήκανε οι δασκάλοι να μ'ε δασκαλέψουνε ως και στη φυσική μας την όμιλία, και την τεχνητή τους τη γραμματική να μ'ε την καθίσουνε στο στόμα. Για τούτο σήμερα πολεμούμε και για τούτο αναγκάζομαστε να περιορίσουμε τον πλούτο ή σαν προτιμάτε την πολυτυπία της δημοτικής.

Η πολυτυπία της χρωσιέται και σ' άλλους λόγους, τουλάχιστο σ' έναν άλλο. Στην αρχή, δηλαδή όταν αρχίζει ένα έθνος να μεταχειρίζεται τη γλώσσα του για σκοπούς φιλολογικούς, όταν τη γράφει, όταν παραιτά τη δασκαλική, την τάχα πατροπαράδοτη, επειδή και Γάλλοι και Ίταλοι πάθανε τα ίδια, παρατηρήθηκε στην Έβρώπη φοβερή πολυτυπία. Ξεσηκώσαμε άλλο (P. κ. M., B', 3) κάτι πολυτυπίες του Ντάντε. Μά ο Ντάντες είτανε μεγάλος ποιητής, καλλιεργημένος, γραμματισμένος, έννοείται ήξερε και να διαλέγη. Για να δη κανείς πολυτυπία και να φρίξη, πρέπει να κοιτάξη τους καθαρό αγράμματος που στιχουργούσανε στο δυτικό το μεσαιώνα και στιχουργούσανε κάμποσο από το δέκατο ίσα με το δέκατο τέταρτο αιώνα στη Γαλλία. Μιά γραμματική—Grammaire de a langue d'oil, ou grammairre des dialectes français aux XIIe et XIIIe siècles κτλ. par G. F. Burguy, έκδ. γ', τ. Α', 1882, σ. 121, μ'ε καταλογίζει τους διάφορους τύπους που συνηθίζανε για ποιή λέξη θαρρείτε; Για την προσωπική άντωνυμία, που έπρεπε ν'αχη έναν τύπο, άφου μονοτυπία γυρέδουνε οι δασκάλοι, μάλιστα σε τέτοια λέξη χρήσιμη και σημαντική. Όρίστε τί βρίσκουμε στου Burguy:

ju, jeu, juu, j, jeo, j, ge, gie, στην έν. όν.
nos, nous, nus, no, στην πλ. όν.
me, mi, moi, mei, mui στην έν. αίτ.,
ioi, nous, nus, στην πλ. αίτ.

Σας άφνω πιά να καμαρώσετε το δέφτερο πρόσωπο και το τρίτο (ί. μ.).

Τί καθονται λοιπόν και μ'ε λένε; Από κεί, από τέτοια πολυτυπία βγήκανε τα γαλλικά.

Διαβάστε τον Burguy και παρακάτω να δητε πως πολεμούσανε άναμεταξύ τους οι διάφορες ντοπιολαλίες της Γαλλίας, ωςπου να νικήση ένας τύπος (ί. μ., σ. 121-122).

Ο Burguy, στη γραμματική του, βέβαια πως δέν έχει πάντα τη σωστή μέθοδο, βέβαια πως δέν ξεχωρίζει πάντα κάθε χερόγραφο και κάθε τόπο, καθώς τάκριβολογούνε σήμερα οι σοφοί. Μά όπως κι αν είναι, δέν τά στοχάστηκε ο άνθρωπος, κι ο κατάλογός του έχει τουλάχιστο ένα σίγουρο αποτέλεσμα, που από το δωδέκατο στο δέκατο τρίτο αιώνα, τόσους τύπους συνηθίζανε στη Γαλλία για το άπλό το έγω.

Εμείς έχουμε τέτοια; Και ποιός από τους δασκάλους το υποψιάστηκε κ'ένε πως σε μερικά χωριά το έγω λέγεται ταχτικά έώ; Είναι μάλιστα κανείς

*Κοίταξε φύλλα 171, 172, 173 και 174, 175.

ναπορήση πως άμέσως κι άπαρχής το κατορθώσαμε ν'αχουμε τόσο λίγο άνώμαλη γλώσσα, τόσο μιά, με τόσο λίγες πολυτυπίες, και να τη γράφουμε το κάτω κάτω με άσήμαντες διαφορές.

30.

Οί πολυτυπίες και η σειρά.

Πρέπει όμως πάντα και πάντα να συλλογιόμαστε τα παιδιά που θ'αχουνε να μελετούνε το μάθημά τους στο σχολείο. Η πολυτυπία ένοχλητική για την εκπαίδευση. Άνάγκη λοιπό να ξεπολυτίσουμε λιγάκι τη γλώσσα. Είναι κι άναντίλεχτο πως μ' όλη την πολυτυπία που άπαντούμε άλλου και μάλιστα στους αρχαίους, τα όήματά μας έχουνε πολύ περισσότερη και θέλουμε σκέψη για να μπούνε σε τάξη. Μά η δουλειά δυσκολούταικη. Έδώ χρειάζεται προσοχή μεγάλη. Για να διαλέξης τύπο μέσα σε πολλούς, για να παραδεχτής τον τάδε κι όχι τον τάδε, άπαραίτητο πρώτα πρώτα να μη βλέπης χωριστά, που να πούμε, κ' έναν ένανε τους διάφορους τύπους τους γλωσσικούς άπαραίτητο να βλέπης, όσο το δυνατό, τη σειρά τους, να τους βλέπης όλους μαζί, να βλέπης τη γλώσσα, το σύνολο να βλέπης. Κάποτες έχεις κιόλας δυο σειρές τύπους, άντις μιά. Και τότες άπαραίτητο να ξεδιακρίνης τη σειρά τη σωστή, που θα σου τη δείξη πάλε μιά ματιά βίχμένη στης γλώσσας την οικονομία. Να το ξεκαθαρίσουμε άφτό με δυο τρία παραδείγματα.

Στην πρώτη έκδοση του Ταξιδιού—να με συμπάθετε που σας μιλω για μένα, μά δικιά σας και τα δικιά μου—παραδέχτηκα στο καιώ, λέω κτλ. τον παρατατικό με γ, έλεγα, έκαιγα, κτλ. Τώρα που ξαναπέρασα το Ταξίδι, για τη δέφτερη έκδοση, μου φάνηκε η συζυγία σαν άλλόκοτη, όπως την είχα παραδεχτή. Άμέ, βέβαια! Ένεστώτας χωρίς γ, καιώ, λέω, κλαίω, άκούω, το ίδιο κι ο άόριστος της ύποταχτικής να φάω, ένω γ στον παρατατικό, έκαιγα, έλεγα, έκλαγα, και στον άόριστο της βριστικής έφαγα κτλ. Τί λέτε; Να τα όμαλώσουμε, για περισσότερη έφκολία; Και δόστου, στα δέκα πρώτα τυπογραφικά φύλλα, πιάνω και σου το σήνω το γ στον παρατατικό. Έτσι, νόμιζα, το ήθελε η σειρά. Τίποτα! Και γελάστηκα. Πολύ φρόνιμα κ'άτησα στην πρώτη έκδοση το γ του παρατατικού, και το κατάλαβα ο ίδιος, τώρα που γύρσα να το σιάζω. Η σωστή σειρά θέλει γ στον παρατατικό, και στον ένεστώτα δε θέλει!

Για να δούμε.

Τόν ένεστώτα, μήτε λόγος να τον αλλάζουμε και να του καθίσουμε γ μεταξύ στα δυο του τα συμπλαγινά φωνήεντα, δηλαδή από λέω, κλαίω, καιώ, άκούω, να το κάμουμε λέγω, κλαίγω, καιγω, άκούγω. Χάνεται άμέσως η σειρά. Γιατί τότες πως θα το κλίνουμε, λέγω, λέγεις, λέγει, λέγουμε, λέγετε, λέγουνε; Δε γίνεται—ή ως άποφασίσουμε πιά πως γράφουμε την καθάρεβουσα το δημοτικό είναι λέω, λές, λέει, λέμε, λέτε, λένε, χωρίς γ. Έτσι κι όλα τάλλα της ίδιας σειράς. Άκούγεις, κλαίγομε, καιγεται δέν υπάρχουνε. Έπάρχουνε άκούς, κλαίς, καις κτλ. Σειρά.

Γιατί όμως να χαλάσουμε τη σειρά στον παρατατικό, γιατί να μην του σηκώσουμε το γ κι άφτουνού; Γιατί όχι άκουα; Τι κερδίζεις τάχα με το άκουα, το έλεγα, το έκλαιγα; Όραία. Μά τη σειρά σου την ξεχάσες; Δοκίμασε να το κλίνης χωρίς γ

στα τρία πρόσωπα και στους δυο αριθμούς. Τι βγαίνει; Βγαίνει που στο άκουα, άκουες, άκουε, άκούαμε, άκούατε, άκούανε δε σκοντάφεις, μά βγαίνει πως θα τα μπεδέψης σ' όλα τάλλα της σειράς: έλεα, πάει σα θέλεις: έλεες, έλεε, κι αν το θέλεις δέν πάει. Τι κάνεις, σα γράφεις; Τι κάνει, όποιος γράφει; Στοιχηματίζει. Άμα παραδέχτηκε, άμα διάλεξε τύπο, θα πη, ο τύπος που θα ζήση, ο καλός ο τύπος, είναι κείνος που διάλεξε. Κ' έτσι βάζεις στοιχημα, με την έλπίδα πως θα κερδίσης. Πρέπει όμως να φροντίσης και για τις πιθανότητες, να είσαι σίγουρος δηλαδή πως οι πιθανότητες, οι περισσότερες, είναι δικές σου. Πρέπει, μ' άλλα λόγια, να είναι ο τύπος σου βιώσιμος. Η καθάρεβουσα ίσια ίσια ποτέ της δέν πρόσεξε στη βάσιμη αρχή που λέμε δώ, δέν πρόσεξε, όχι μόνο σ' όλη τη γραμματική της, δέν προσέχει άκόμη και σα διαλέγει μεταξύ δυο δασκαλισμούς και σου παίρνει ζήαφνα τον πιο άπιθανο να νικήση, μιά συνεδρίασις, συνεδρίασις, συνεδρίασις, άντις μιά συνεδρία, συνεδρίας. Τη φρόνιμη την αρχή, δέν ταιριάζει να την ξεχνούμε μήτε μεις, άναγκαίο να την άκούσουμε, όζω από τη σειρά της συζυγίας που ζητάζουμε τώρα, και σε άλλα πολλά που σειρά δέν έχουνε. Βλέπω, λ. χ., μερικούς φίλους μας που προσπαθούνε να τ'ε βολέψουνε με τον άβόλεφτο άόριστο αιδάνθημα, και κάποτες μ'ε τονε γράφουν αισάθημα. Πιθανότητες, και μάλιστα βεβαιότητες ύπάρχουνε πως δε θα σταθη ο άόριστος και θα γίνη γλήγορα σιάθημα, ένκ με τον άόριστο του σέκουμαι, ώστε για να ζήση ο άόριστός σου, θα χρειαστής να καταφύγης στο συναισιάθημα, που τουλάχιστο δε σου φέρνει παρανόημα ούτε σύχυση και πάει στο συναισιάθουμαι.

Ο παρατατικός έλεα, με το δέφτερο και τρίτο πρόσωπο του ένικου έλεες, έλεε, βιώσιμος δέν είναι, γιατί τα δυο σου συμπλαγινά ε, άργά νωρίς θα κατασταλάζουνε σε σιέττο ε, έλες, έλε, που σου αλλάζει και του λέω, κλαίω, άκούω τη συζυγία και κοντά όλο το σύστημα της σημερινής μας συζυγίας. Λοιπόν έχουμε, όπως λέγουμε, δυο σειρές: μιά σειρά, ο παρατατικός, σαν τονε συκρίνεις με τους παρατατικούς της ίδιας συζυγίας: η πρώτη σειρά σου σουβουλέθει να πετάνης το γ' η δέφτερη σε πείθει πως πρέπει να το κρατήσης. Κ' έτσι μάλιστα διατυπώνεις νόμο πιο γενικό: τα βήματα που στον ένεστώτα έχουνε δυο φωνήεντα τελικά, μορφώνουνε τον παρατατικό τους μ' ένα γ μεταξύ στα δυο φωνήεντα. Βγαίνει έφκολία περισσότερη παρά που θ'ε βρισκε το παιδί, αν του δίδασκες, πως ατά βήματα που στον ένεστώτα έχουνε δυο φωνήεντα τελικά, τ'αχουνε και στον παρατατικό. Θα εξαίρεση μόνο τα βήματα που στο δέφτερο και τρίτο πρόσωπο του ένικου θα σου παρουσιάζανε δυο ε συνεχικά, έλεες, έκαιες, α δέν τους έβαζες γ μεταξύ στα δυο φωνήεντα κτλ. Δε γλυτώνεις. Γλύτωσες, άμα διάλεξες την καλή τη σειρά.

18.

Ένα μακρινό παράδειγμα.

Έλατε να πιάσουμε τώρα κ' ένα παράδειγμα πιο μακρινό.

Στην Άθήνα σήμερα συνηθίζουμε και λένε δε βαριόσαστε, φοβόσαστε, ντροπέσαστε κτλ. κτλ., δηλαδή δέφτερο πρόσωπο του πληθυντικού του ένεστώτα της μέσης η παθητικής βριστικής. Δε μου

φαίνεται ωστόσο πως ή κατάληξη -όσαστε τῶ ἐνεστώτα είναι για νά ζήση. Δέ βρίσκει ἀρκετή στήριξη στ'άλλα πρόσωπα. Χρωστάει τήν ὑπαρξή της στό πρώτο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ βαριόμαστε· τὸ μ, ἀπό τὸ πρώτο στό δεύτερο πρόσωπο, γίνεται σ κ' ἔτσι τὸ πρώτο γίνεται ἀμέσως δεύτερο. Μά ή κατάληξη -όμαστε καί -όσαστε δέ φανερώνεται μονάχα στό βαριέμαι· μᾶς τή δείχνει καί τὸ ῥήμα φοβοῦμαι, φοβόσαστε, μὴ φοβόσαστε. Πῶς κλίνονται τὰ δύο ῥήματα; Ὁ ἐνικός στήν Ἀθήνα κλίνεται βαριέμαι, βαριέσαι, βαριέται καί φοβᾶμαι, φοβᾶσαι, φοβᾶται. Στήν Πόλη βαριόμαι, βαριέσαι, βαριέται· καί φοβοῦμαι, φοβᾶσαι, φοβᾶται. Ἄς κοιτάξουμε πρώτα τὸν ἐνικό, νά δοῦμε τί βγαίνει.

Σωστό δὲν εἶναι νά νομίζουμε πῶς σκοπὸς τῆς γραμματικῆς, καί καλὰ νά ἐμαλῶνουμε, νά σιάζουμε, νά βουκάνιζουμε για νά τὰ κάμουμε ὅλα γλιστράσαν τὸ ποτάμι τοῦ βουκάνιου. Κάποτες πρέπει, κάποτες δὲν πρέπει· χρειάζεται μέτρο καί τὸ ζήτημα πάντα, μὲ τί νά μοιάζουμε ἴσα ἐμαλῶνουμε καί στρώνουμε. Εἶναι ἀλήθεια πῶς τὰ τρία πρόσωπα τοῦ ἀθηναϊκοῦ βαριέμαι μοιάζουμε περισσότερο ἀναμεταξύ τους—βαριέμαι, βαριέσαι, βαριέται—παρὰ τὰ τρία πρόσωπα τοῦ πολιτικοῦ βαριόμαι, βαριέσαι, βαριέται. Τὸ πολιτικό βαριόμαι μοιάζει ὅμως περισσότερο μὲ τὸ πολιτικό φοβοῦμαι παρὰ πού μοιάζει τ'ἀθηναϊκό βαριέμαι μὲ τ'ἀθηναϊκό φοβᾶμαι. Ἄν κρατήσουμε λοιπὸν τὸ πολιτικό βαριόμαι μᾶζι μὲ τὸ πολιτικό φοβοῦμαι, τότες καί στίς δύο συζυγίες μοιάζουμε τὰ δύο πρώτα πρόσωπα· καταντᾷ ἡ ἐφκολία γενική. Ἄς συλλογιστοῦμε κιόλας πῶς τὸ φοβοῦμαι καί τὸ βαριόμαι δὲν εἶναι διόλου ξένα στήν Ἀθήνα· πολὺ γνωστὰ μάλιστα, ἐνῶ τὸ φοβᾶμαι δὲ λέγεται καί τόσο συχνά, λιγώτερο ἴσως ἀπὸ τὸ βαριέμαι. Κ' ἔτσι μᾶς συμφέρει καλῆτερα ἰδῶ νά παραδεχτοῦμε τοὺς δύο πολιτικούς τύπους. Θά μοιάζουμε παραπάνω, ἂν καί δὲ φαίνεται ἀπὸ πρώτη ὄψη, τὸ δεύτερο καί τρίτο πρόσωπο τοῦ βαριόμαι—βαριέσαι, βαριέται—μὲ τὸ δεύτερο καί τρίτο τοῦ φοβοῦμαι—φοβᾶσαι, φοβᾶται—γιατί ξέρι ἀμέσως τὸ παιδί, α') πῶς τὸ πρώτο πρόσωπο καί στὰ δύο ῥήματα τὸ ἴδιο· β') πῶς τὸ δεύτερο καί τρίτο, στὰ δύο ῥήματα, ἔχουνε πάντα ἓνα φωνήεντο, ἓ στο βαριόμαι—βαριέσαι, βαριέται—ἀ στό φοβοῦμαι—φοβᾶσαι, φοβᾶται. Νά τοῦ μάθης βαριέμαι, βαριέσαι, βαριέται, φοβᾶμαι, φοβᾶσαι, φοβᾶται, τοῦ μαθαίνεις, θά μοῦ πῆς, συζυγία πῶς ἀπλή, ἀφοῦ καί στίς δύο συζυγίες ὁ ἐνικός ἔχει τὸ ἴδιο φωνήεντο, ἓ καί ᾱ. Ναι, ἀπὸ πού λέγαμε. Σχωρίζεις τίς συζυγίες, δὲν τίς ἐνώνεις, δὲ συγγενέβουνε πιά, καί πρέπει νά καταλάβῃ τὸ παιδί πῶς συγγενέβουνε στὸν ἐνικό, γιατί καί στὸν πληθυντικό συγγενέβουνε, για νὰ φήσουμε τοὺς ἀόριστους φοβή-θημα, βαρῆ-θημα, φοβη-θῶ, βαρῆ-θῶ, πού μιὰ κατάληξη ἔχουνε.

Τώρα πού μπήκαμε στό νόημα, μποροῦμε νά συγκρίνουμε κι ἄλλα ῥήματα τῆς ἀσυναίρητης (ἀρχαίας) συζυγίας, μέσα καί παθητικά, ἔχουμαι, γράφουμαι. Δηλαδή, βλέπουμε πῶς ή κατάληξη στό πρώτο πρόσωπο εἶναι πάντα ἓνα ουμαι, πότε ἄτονο—ἔχουμαι, γράφουμαι—πότε τονισμένο—βαριόμαι, φοβοῦμαι. Μεγάλη ἐφκολία καί τοῦτο, ἐπειδὴ κ' εἶναι ἀκόμη πῶς γενική. Τόση μάλιστα πού ὁ πληθυντικός πιά δὲ θά μᾶς δυσκολέψῃ. Τὸ πολιτικό πρώτο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ, ἴσια ἴσια, μᾶς πλουτίζει καί πάλι μὲ τὸ ου ἀπτό, πού μᾶς εἶναι τόσο ἐφκολο, βαριόμαστε, φοβοῦμαστε· μᾶς πλουτίζει μὲ τὸ ἴδιο τὸ ου καί τὸ τρίτο πρόσωπο, βαριόονται, φοβοῦονται· νά μὴν ξεχνοῦμε καί τὰ συναί-

ρητα ἔχουνται, γράφονται. Τύπο ἀθηναϊκό βαριέται, φοβᾶται, πού νά ταιριάζονε μὲ τὸ βαριέμαι καί τὸ φοβᾶμαι, δὲν πιστέβω νάχουμε, ἂν καί παράξενο διόλου νά ὑπάρχουνε κάπου κάπου. Μά σίγουρο μᾶτε ἔρχονται ὑπάρχει μᾶτε γράφονται. Τὸ πρώτο ἀθηναϊκό—βαριόμαστε, φοβόμαστε—χωρὶς ου καί τοῦτο. Μᾶς ἀπομνήσκαι νά ζητάσουμε τὸ δεύτερο τὸ περίφημο, τὸ βαριόσαστε, πού πάλι ου δὲν ἔχει. Τί πειράζει, θά μοῦ πῆς, ἀφοῦ μοιάζουμε ἀναμεταξύ τους, δεύτερο καί πρώτο τοῦ πληθυντικοῦ, βαρι-όμαστε, φοβ-όμαστε, βαρι-όσαστε, φοβ-όσαστε, ὅπως ἴθιλα δηλαδή πῶς ἀπάνω νά μοιάζουμε τὸ δεύτερο καί τρίτο τοῦ ἐνικοῦ, βαριέσαι, βαριέται, φοβᾶσαι, φοβᾶται; Μοιάζονε μάλιστα περισσότερο ἀναμεταξύ τους, παρὰ πού μοιάζονε τὰ πολιτικά φοβ-ούμαστε, φοβ-ᾶστε, βαρι-ούμαστε, βαρι-ἔστε. Ὅχι! Γιατί τὸ πολιτικό βαρι-ἔστε, φοβ-ᾶστε στηρίζεται στό δεύτερο καί τρίτο τοῦ ἐνικοῦ—βαριέσαι, βαρι-ἔται, φοβ-ᾶσαι, φοβ-ᾶται—ἐκεῖ πού τ'ἀθηναϊκά στέκονται: χωρὶς μὲ τὸ ὄ τους καί στηρίζονται μονάχα τὰ δύο τους ἀνάμεσά τους. Τὸ πολιτικό στηρίζεται καί στ'άλλα τὰ συναίρητα—ἔρχομαι, γράφω· στηρίζεται στό βαριόσαστε καί τ'ἀθηναϊκό ἐρχόσαστε, γραφόσαστε, μὰ πῶς ἐφκολο μαθαίνεις τοῦ παιδιοῦ πῶς στήν κατάληξη, τὸ -ἔ- ἢ -ᾶ- τοῦ δεύτερου καί τρίτου ἐνικοῦ—βαρι-ἔσαι, βαρι-ἔται, φοβ-ᾶσαι, φοβ-ᾶται—ἀνταμώνεται καί στό δεύτερο τοῦ πληθυντικοῦ. Μὲ δύο φωνήεντα, -ου, -οῦ, καί -ε, -έ, συμμαζώνεις ὅλα τὰ ῥήματα στὸν παθητικό ἢ μέσο ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς. Μεγαλύτερη ἐφκολία, ἐπειδὴ καί γενικώτερη.

32:

Ὁ παρατατικός κ' ἡ σειρά του.

Νά μὴ θαρρέψετε, για τ'ὄνομα, πῶς πᾶω νά σηκώσω πόλεμο μεταξύ Ἀθήνα καί Πόλη. Τὸ ἐναντίο, γυρέβω νά τίς ἐνώσω καί πολιτικό φιλότιμο δὲ μὲ κέντησε νά σᾶς τὰ πῶ. Θέλω μάλιστα τώρα νά δώσω δίκιο στοὺς Ἀθηναίους. Ἀφοῦ βγήκαμε νά κοιτάξουμε τοὺς τύπους, ὄχι ἓναν ἓναν, χωριστά, μὰ καί συναμεταξύ τους, δὲ γίνεται νά ξεχάσουμε τὸν παρατατικό, μιὰ καί μιλήσαμε για τὸν ἐνεστώτα. Ὁ παρατατικός πῶς κάνει; Βαριόμουν, βαριόσουν, βαριόταν, βαριόμεστα, βαριόσαστε, βαριόταν καί φοβοῦμουν, φοβοῦσουν, φοβοῦταν, ἀπτό στήν Πόλη· στήν Ἀθήνα, βαριόμουνε, βαριόσουνε, βαριότανε, βαριόμαστε (καί βαριόμεστα), βαριόσαστε, βαριότανε καί φοβόμουνε, φοβόσουνε, φοβότανε, φοβόμαστε. Προτιμώτερο στὸν παλαιατικό φοβόμαστε (καί φοβόμεστα), ἀπὸ τὸ πολιτικό, ἂν καί δὲν ἔχει τὸ ἀγαπημένο μας τὸ ου, πού τοῦ θυσιάσαμε τόσα καί τόσα ο. Πρέπει νά τὸ πάρουμε ἀπὸ πῶς γενική ὄψη ἀκόμη τὸ ζήτημα. Πρέπει νά μὴν ἐκρεστοῦμε στό τυπικό, πρέπει νά πᾶν ὡς τὰ φωνολογικά ἢ ματιά μᾶς. Μὲ τὸ τελικό ν τοῦ πολιτικοῦ παρατατικοῦ, πού τὰπαντοῦμε σὲ τέσσερα πρόσωπα—πρώτο, δεύτερο, τρίτο τοῦ ἐνικοῦ καί τρίτο τοῦ πληθυντικοῦ—δὲ βγαίνει προκοπή, γιατί τὸ ν ἄλλα συνακόλουθα δὲ θέλει παρὰ φωνήεντα ἢ π τ κ, καί δὲν ἔμαθε ὁ καθένας νά προσέχη στὸν κανόνα, πού ἴσως εἶναι κι ὁ σημαντικώτερος, ἐπειδὴ, ὅπως τὰποδείξαμε ἄπειρες φορὲς, ἄμα μείνη ἀπαρτήρητος, ὅλα εἶναι ἕξιος νά μᾶς τὰ χαλάσῃ (κ. τὸ Ταξίδι μου, σ. 168 καί ἀκ. Ἰ. κ. Μ., Β', 19 καί ἀκ. Ἀπόλυτοι κανόνες, Νουμάς, ἀρ. 115 σ. 4, καί ἀκ.) Ἢ πρέπει τότες νά καταφύγουμε στ'ἄλλο τὸ πολιτικό βαριόμουνε, βαριόσουνε, φοβοῦμου-

να, φοβοῦσουνε· μὰ πάλι σκουτάφουμε στό νά, βαριόμουνε νά κάμω, πού εἶναι δυσάρεστο. Μὲ τὸν ἀθηναϊκό τύπο τὰ βολέβουμε μιὰ χαρά, βάζουμε παντοῦ καί τὸ ε τὸ τελικό, βάζουμε παντοῦ καί τὸ ο· βαριόμουνε, βαριόσουνε, βαριότανε, βαριόμαστε, βαριόσαστε, βαριότανε· λοιπὸν καί φοβόμουνε, κ' ἐρχόμουνε, καί γραφόμουνε· ξεδιακρίνουμε κιόλας τὰ δύο τρίτα πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ, βαριότανε, βαριότανε, πού δὲν τὰ ξεδιακρίνει ὁ Πολίτης. Τί λέτε; Χρησιμοποιοῦμε λαμπρά καί τὸ βαριόσαστε.

33.

Ἄρχη ἀλλαγῆς.

Νομίζω μάλιστα πῶς τώρα πᾶει στὸν τόπο της ἡ καρδιά μας—καί τὸ βαριόσαστε στή θέση του! Γιατί τὸ βαριόσαστε ἀπτό τὸ ἀθηναϊκό τί ἄλλο μπορεῖ νά ναι παρὰ δεύτερο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ, ὄχι τοῦ ἐνεστώτα, μὰ τοῦ παρατατικοῦ τοῦ ἴδιου; Πῶς γίνεται, θά μοῦ ἀποκριθῆς, ἀφοῦ τὸν ἐνεστώτα τὸ μεταχειρίζονται; Γίνεται περίφημα καί θαρρῶ πῶς στήν ἀθηναϊκή συζυγία κάτι ἀκολούθησε πού ὅσο ξέρω δὲν παρατηρήθηκε ἀκόμη. Ἄξιζει ὡστόσο παρατήρησι καί νά τί μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι.

Ὅταν πᾶς καί ρωτήσης Ἀθηναῖο πῶς θά πῆ στὸν παρατατικό τὸ βαριόσαστε, ἢ δυσκολέβεται νά σοῦ δώσῃ ἀπάντησι, γυρέβει καί δὲ βρίσκει δεύτερο πρόσωπο· ἢ πάλι προσπαθεῖ νά στοχαστῇ μιὰ φράσι ὅπου θάφερνε ὁ λόγος δεύτερο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ, καί βλέπεις τότες πῶς μιλώντας φυσικά σοῦ τὸ λέει φοβηθήκατε. Ὅταν ὅμως τοῦ φτειάσης ἐσὺ τὴν κατάλληλη φράσι, ἢς ὑποθέσουμε ὅταν πῆγατε μόνοι σας οἱ δύο σὲ κείνο τὸ μέρος, δὲ φοβόσαστε ὄσπου νά φέξῃ, ὁ Ἀθηναῖος θά καταλάβῃ ἀμέσως πῶς τὸ φοβόσαστε εἶναι παρατατικός καί συμφωνεῖ μᾶζι σοῦ πῶς ἔτσι τὸ σωστό.

Καί τί βγαίνει ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίου μας τὰ λόγια; Βγαίνει κάτι πολὺ σημαντικό.

Ἡ γερμανικὴ συζυγία, ὅπως κ' ἡ ἀγγλοσαξωνικὴ (ἀγγλικὴ) καταστάλαξε σήμερα σ' ἓναν καί μόνον τύπο για παρατατικό κι ἀόριστο συνκμα, ich bin, ich war, ich halte, ich habte, ich sang, I was, I had, I loved, I sung. Οἰκονομία τοῦ τυπικοῦ καί κάπως ἐφκολία τῆς ψυχῆς.

Τὸ ἴδιο λοιπὸν ἀρχίζει καί γίνεται στήν ἀθηναϊκὴ συζυγία. Κοντέβει νά κατασταλάξῃ σὲ μόνοντυπο ἀόριστο καί παρατατικό.

Μὰ πῶς μπορεῖ, μὲ ἀντικρίσεις ἐσὺ, ἀφοῦ ἀκόμη κι ἂν τὸ παραδεχτοῦμε πῶς θέλει τέτοια μονοτυπία ὁ Ἀθηναῖος, δὲν τὴν ἔχει στ'άλλα τὰ πρόσωπα, δὲ διστάζει στ'άλλα—φοβόμουνε, φοβόσουνε, φοβότανε, φοβόμαστε (ἴσως ἐδῶ διστάξῃ λιγάκι), φοβότανε—καί διστάζει στό δεύτερο, φοβόσαστε;

Ἰσα ἴσα τυχαῖονε ἀπαράλλαχτα κι ἄλλοῦ ὅσα σημειώνουμε στήν ἀθηναϊκὴ συζυγία πού βρισκεται σὲ παρόμοια μεταμόρφωσι. Λίγο λίγο μεταμορφώνονται οἱ τύποι. Ἀκολουθοῦνε καί κάτι νόστιμα, τουλάχιστο για τὸ γλωσσολόγο. Τώρα, στή Γαλλία, ὁ παρατατικός τῆς ὑποταχτικῆς γάνεται καί πᾶει· ἀποφέβει κανεὶς ὡς καί στὰ βιβλία του, ὅσο καλλιτεχνικά, ὅσο δουλεμένα κι ἂν τὰ φανταστῆς, τοὺς τύπους que je fusse, que j'eusse, que j'aimasse, que j'invissse κτλ. Σὲ δὲ θυμοῦμαι ποιὰ του κωμωδία, ὁ A'e-

xandre Dumas fils βάζει ένα πρόσωπο να πη· *«Αχ! έπρεπε ναόρθης άμέσως. Γαλλικά, ή γραμματική τό θέλει κανονικά με τόν παρατατικό τής ύποταχτικής, Oh! il faudrait que tu vinsse tout de suite. Δέν τόλμησε όμως ο έθρωπος να τό πη έτσι. Έτσι δέ μιλούνε. Στην ήμιλία, παρατατικό δέν έχει και θάκούσης πάντα ένεστώτα· Oh! il faudrait que viens tout de suite. Λοιπόν κι ο Dumas μ' ένεστώτα τό βάζει. Θέτανε μάλιστα λάθος να τόβαζε με παρατατικό, γιατί τό μέρος όπου έρχεται ή φρασούλα είναι δραματικό και θά σκούναφτε ο κόσμος. Τι κάνει τότες; Για να μην τόν κατηγορήσουνε τάχα πώς ζέχασε τόν κανόνα, μά και για να γελάση τό θέατρο αφού συγκινήθηκε, βάζει άλλο πρόσωπο και λέει· Elle aimait du dire que tu vinsse; mais elle est trop énius. Και τό θέατρο γελά, τόσο παράξενος τού φαίνεται ο τύπος.*

Κι αλήθειαι, για νοστιμάδα, για γλέντι, σάν κουβεντιάζουνε, στο Παρίσι, σου βγάζουνε κάποιες στη μέση κ' έναν παρατατικό τής ύποταχτικής. Μά τό γλέντι έχει τό νόημά του και μαθαίνουμε απ' αυτό πολλά. Πρώτα πρώτα, τέτιο γλέντι, τέτοιες ζυπνάδες, δέ θάπαντήσης παρά σε καλλιεργημένους, σε κάπως γραμματισμένη παρέα. Θα πη πώς και τού λόγου τους, που ζούνε βουτηγμένοι στα βιβλία, τόν παρατατικό δέν τονέ συνηθίζουνε. Θα πη πώς κανόνας τής γραμματικής και ζωντανή γλώσσα είναι δυό. Θα πη και κάτι άλλο. Για να διασκεδάσουνε παραπάνω, ζέχασα σου πετύχνε κ' έναν παρατατικό τής ύποταχτικής, que vous vous asseyassions, que je m'asseyasse. Τόν παρατατικό que je m'asseyasse τόν έχουνε φτιασμένο οι προκομμένοι ξεπίτηδες για τό γλέντι. Παρατήρησα ώστόσο πώς μερικοί τό θαρρύνε με τά σωστά τους πώς τέτοιος είναι τότες ο παρατατικός τού s'asseoir. Και γιατί; Γιατί τά ρήματα τής πρώτης γαλλικής συζυγίας, με κατάληξη -er, chanter, aimer, είναι τά περισσότερα. Τόν τύπο τό νεκρωμένο τού παρατατικού τού asseoir τονέ συμμορφώνουνε με τόν τύπο τής πρώτης συζυγίας, τού aimer, που είναι λιγώτερο νεκρωμένος. Και περίεργο που λέγοντας que je m'asseyasse, δέ βρίσκει τό λογαριασμό του τό γλέντι τό ίδιο, επειδή πιδ κωμικό θάτανε να τό λέγανε κανονικά que je m'assissee, que vous vous assissiez. Μά δέν τό ξέρουνε πιά, και μιά φορά είδα πώς δυσκολέφτηκε κάποιος, που τινέ βωτούσα, να δοκιμάσω, να μου πη ποιός είναι ο ένεστώτας, ποιός ο παρατατικός τού s'asseoir. Δέν τόβγαζε πέρα, καθώς κι ο 'Αθηναίος δέν μπορούσε να μου πη ποιός ο παρατατικός, ποιός ο ένεστώτας για τό βαριόσατε.

Ως είδω που τά συγκρίναμε, δέ συγκρίναμε τό κυριώτερο. Υπάρχει λάθος πολύ πιδ σπουδαίο. Το ζεσίκωσα κάμποσες φορές, θά σας αναφέρω μόνο δυό τέτοια λάθια. Το ένα τίκουσα, όχι έννοείται από τό στόμα τού λαού, τίκουσα με τάφτια μου από ένα φίλο μου καθηγητή, έναν καθηγητή από τούς σοφώτερους, έναν που γράφει ωραία τά γαλλικά, που είναι και ποιητής, που προσέχει στη γλώσσα, στη γραμματική, που μάλιστα και στα βιβλία του και στην κουβέντα του ακόμη, καταντξ κάπως σχολαστικός από τόν πόθο του να μιλή όρθά και φίνα. Τέλλο, τό είπε μιά κυρία μπροστά μου, από τις πιδ καλλιεργημένες, από τις πιδ διαβασμένες που

γνωρίζω. Το πρώτο — τού καθηγητή — έλεγε· Il faut qu'il enideshouit que tu fuit... τό δεύτερο — τής κυρίας — Il faudrait que tu aishait...

Τι ακολουθούσε; Το aimait και το fuit, τρίτα πρόσωπα τού παρατατικού τής ύποταχτικής, όχι όμως δεύτερα. Τάλλαξανε ώστόσο και τό τρίτο ζέχασα τό κάμανε δεύτερο. Γιατί; Γιατί χάνεται ο τύπος τής ύποταχτικής τού παρατατικού στην κοινή χρήση κ' έτσι ανακατέβουνε τά πρόσωπα τό ένα με τέλλο. Γιατί ώστόσο να μη τό τρίτο στη θέση τού δεύτερου, αντί; να μη τό δεύτερο στη θέση τού τρίτου; Γιατί τό δεύτερο τού ένικου ύποθέτει πώς μιλείς με φίλους, με σπιτικούς σου· μά ή φιλία και τό σπίτι δέν παραδέχονται τύπους λιγωτατίστους. Κ' έτσι τό δεύτερο πρόσωπο τού ένικου τάποξεχνάς ολότελα. Μά έσύ θέλεις και καλά παρατατικό, επειδή σου φαίνεται πώς έτσι πρέπει· τά συβιδάζεις όλα, παίρνοντας άπαρατήρητά σου τό γνωστότερο από τά δυό τάσυνήθιστα. Λοιπόν έτσι αρχίζεις και μάς αλλάζεις τήν κλίση από ένα πρόσωπο αρχίζεις, ώσπου να μάς αλλάξης και τέλλα πρόσωπα τής κλίσης τού παρατατικού — ή να μη μάς τάλλάξης, παρά όλα μιά μέρα να μάς τάποξεχάσης.

Έτσι κι ο 'Αθηναίος άρχισε τήν αλλαγή, ζεχνώντας τό δεύτερο πρόσωπο τού παρατατικού πληθυντικού, μεταθέτοντάς το στον ένεστώτα.

Έμεις τώρα τί δουλειά να πιάσουμε; Να τόν ακολουθήσουμε τόν 'Αθηναίο; Ναρχίσουμε και μείς τώρα να ξεχνούμε τόν παρατατικό; Γιατί όχι, θά ρωτήσης; Οικονομία τυπικού, εφοκλία τής ψυχής. Δέν τό είπαμε τάχα πιδ άπάνω; Σειρά βρίσκουμε και δώ. Το είχα, παρατατικός κι άόριστος. Παρατατικός κι άόριστος τό είμουμε. Άόριστος έβλεφα δέν υπάρχει (ένώ υπάρχει πρόβλεφα). Έπρεπε λέμε και στον άόριστο και στον παρατατικό. Ναί! Όσο θέλεις σου τό παραχωρώ κιόλας — θά τό ξεδιαλίσουμε πιδ κάτω — πώς ταιριάζει κάποιες να μην άμελούμε, να καθιερώνουμε μάλιστα και στα γραφτά μας μιάν αλλαγή που αρχίζει. Δέν πειράζει στον παρατατικό, επειδή δέ βλέπουμε, όπως θά δούμε πιδ ύστερα, καμιά σημαντική αρχαία παράδοση που να μάς τό συβουλέβη, βλέπουμε και σειρά μεγαλύτερη που μάς έμποδίζει να παραδεχτούμε τή μικρή αλλαγή τής άθηναϊκής συζυγίας.

Μά μήπως κ' ή άθηναϊκή συζυγία δέν έχει παρατατικό στην ενεργητική; Μήπως τής λείπει στον παρατατικό τής κανένα πρόσωπο τού ένικου ή τού πληθυντικού; Μήπως τής λείπει έγγραφο, έγγραφες, έγγραφε, γράφαμε, γράφατε, γράφανε; Μπορεί βέβαια, σε κάτι άλλα ρήματα, στα συνηρημένα τάρχαϊα, να τής λείπη ζέχασα τό καθαφτό κανονικό, τό καθαφτό άθηναϊκό πρώτο και δεύτερο πρόσωπο τού πληθυντικού, που ταχτικά θάτανε αγαπά(γ)αμε, αγαπά(γ)ατε, αφού μοιάζει πώς ο 'Αθηναίος άρρίσει, στον ένικό, τό αγαπάω, αγαπάει. Άπόδειξη κι αυτό πώς δέ γελαστήκαμε οά δείξαμε, σε πρόσωπα ώρισμένα, τόν ξεπεσμό λίγο λίγο τού παρατατικού στην 'Αθήνα. Δέν είναι όμως τό ίδιο που παρατηρήσαμε για τό βαριόσατε και φοβόσατε — ή αγαπιόσατε. Τήν κατάληξη -όσατε τή νοιώθει ο 'Αθηναίος για κατάληξη τού ένεστώτα· τό αγαπά(γ)αμε, αγαπά(γ)ατε, δέν τά νοιώθει για τίποτις, επειδή και δέν τά μάρφωσε ακόμα. Είναι τύποι που τούς στοχάζεται ή άπόλυτη γραμματική στην κοινή χρήση, πολύ τραχτικά, θά σου τά πη ο 'Αθηναίος, δίχως να διατάξη μιά στιγμή, αγαπού-

σαμε, αγαπούσατε, καθώς και στο δίφτερο πρόσωπο τού ένικου ένεστώτα, θά σου πη αγαπής, αντίς αγαπάεις, που τάχα θά συμφωνούσε καλύτερα με τό πρώτο και τρίτο άθηναϊκό αγαπάω, αγαπάει. Κ' έτσι ο 'Αθηναίος μάς άρμυνέβει τό σωστό δρόμο· Γιατί ο 'Αθηναίος τί κάνει; Παίρνει από τήν Πόλη τά πρόσωπα που δέν έχει παίρνει τό αγαπής, παίρνει τό αγαπούσαμε, παίρνει τό αγαπούσατε. Πολιτικά όλα. Και μείς πάλι τί κάνουμε; Το έργο μας, όσο γλωσσικό, άλλο τόσο κ' ήθικό. Τήν ένωση γυρέβουμε. Όσπου να σμιζουμε πράματις 'Αθήνα και Πόλη, ως σμιζουμε κι από τώρα οι λαλιές τους. Τόν παρατατικό ή Πόλη δέν τόν έχασε, μήτε αρχίζει κανε να τόν παραιτξ· τόν παρατατικό τόν ζέρουνε, τονέ συνηθίζουνε σε χιλίες ρωμαϊκές ντοπισολαλιές. Μάς είναι και χρήσιμος. Οικονομία τού τυπικού κ' εφοκλία τής ψυχής δέ σημαίνουνε ναπαρνούμαστε τόν πλούτο τής ψυχής και τού τυπικού, μάλιστα όταν είναι ο πλούτος πανελλήνιος. Λοιπόν πρέπει, όπως και στον παθητικό μέσο παρατατικό, και στον παρατατικό τής ενεργητικής, να προστρέξουμε στους πολιτικούς τούς τύπους για τάρχαϊα τά συνηρημένα, δηλαδή αγαπούσα, αγαπούσες, αγαπούσε, αγαπούσαμε, αγαπούσατε, αγαπούσατε, που μάς φέρνει και τούτο εφοκλίες δυό ειδών· τό ου έκείνο, που τάνταρώσαμε και στον παθητικό — μέσο ένεστώτα τήν ίδια τήν κατάληξη που άκούμε και στον παρατατικό φιλούσα, φιλούσες, φιλούσε, φιλούσαμε, φιλούσατε, φιλούσανε. Διαφορά έχουνε μόνο οι ένεστώτες στα τρία πρόσωπα φιλείς, φιλεί, φιλείτε.

Θαξώ πώς τά ρήματά μας μπαίνουνε κάπως έτσι σε τάξη. Κάποιος πάλι μου είπε πώς ο 'Αθηναίος διακρίνει τόν παρατατικό από τόν ένεστώτα στο βαριόσατε, βάζοντας ο στον παρατατικό, βαριόσατε. Παρρηθίζ. Σάν τάρχη και πής μεβαριόσαστε, τό ε τί γίνεται και που τό παίρνει τάρφτι σου· 'Αμέ, πώς θά κάμης με τά ρήματα σάν τό αγαπώ; 'Αγαπιόσατε; Πρόληψη καθαρεβουσιάνικη τό ε. Και τά πράματ, μου φαίνεται, ήπως τά ξεδιπλώσαμε πιδ άπάνω.

34.

Να τό μακρύνουμε ακόμη.

Θά τό μακρύνουμε λιγάκι τό μακρινό μας τό παραδειγμα, γιατί μπορεί κανένας 'Αθηναίος να παρρηθίζ που δέν τού παραχωρούμε αρκετά· ίσως και μάς κατακρίνη που γυρέβουμε τάχα να τά θωρούμε από άψηλά τά πράματα, σάν τόν άετό, να τά δεσπόζη τάχα τό μάτι μας από άκρη σε άκρη, κι ώστόσο μόλις μιά ματιά βίξαμε στον ενεργητικό ένεστώτα τόν άθηναϊκό. Δίστε τί ύμορφος που είναι· αγαπώ, αγαπής, αγαπά, αγαπάμε, αγαπάτε, αγαπάνε· α κι όλο α! Να εφοκλία! Τι τά θέλεις τού ου, τί τά θέλεις τού φοβόμαι; Δός τους δρόμους τα φοβάμαι, κερδίζεις άλλο α, βάζεις α παντού. Λοιπόν τότες και... βαριόμαι; Βλέπεις πώς δέν κερδίζω τίποτα. Χάνω μάλιστα. Μήτε στο έρχομαι μήτε στο γράφομαι α δέ χωρεί. Πρόσεξε όμως και στο φιλώ. Φιλώ, φιλείς, φιλεί, έτσι δέν είναι; Ο πληθυντικός τώρα; Φιλάμε, φιλάτε, φιλάνε; Η φιλούμε, φιλείτε, φιλούνε; Ρώτημα δέν υπάρχει πώς τό φιλούμε, φιλείτε, φιλούνε μάς χρειάζεται. Πάλι με τό ου, καθώς και τό γράφουμε, γράφουνε. Το παιδί-τά συνοψίζει και καταλαβαίνει πώς τό αγαπώ — κι όχι αγαπάω — ένα ω σου έχει στο πρώτο πρόσωπο τού ένικου, ένα ω και τό φιλώ, πώς τό δίφτερο και τρίτο πρόσωπο έχουνε τό ίδιο φωνήεντο,

πού είναι ἡ στὸ ἀγαπῶ—ἀγαπᾷς. ἀγαπᾷ—εἰ στὸ φιλῶ—φιλεῖς, φιλεῖ—πὺς στὸν πληθυντικὸ, τὸ δέ-
 φτερο πρόσωπο τοῦ καθενὸς μοιάζει μὲ τὸ δέφτερο
 πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ του—ἀγαπάτε, ἀγαπᾶς, φιλεῖ-
 τε, φιλεῖς—καὶ πὺς τὸ πρῶτο καὶ τὸ τρίτο στὰ
 δυὸ ἔχουνε *ου*, τὸ *ου* πού βρίσκεται καὶ στὸ γράφουμε!
 Θυμῆσου τώρα καὶ τὸν παρατατικὸ τῆς ἐνεργητικῆς
 πὺς τὸν εἶπαμε; Ἀγαποῦσα, ἀγαποῦσαι, ἀγαποῦσε,
 ἀγαποῦσαμε, ἀγαποῦσατε, ἀγαποῦσανε, ἀπαρκῶντα
 καθὼς καὶ τὸ φιλοῦσα, φιλοῦσαι, φιλοῦσε, φι-
 λούσαμε, φιλοῦσατε, φιλοῦσανε. Κατάλαβε πόσο συ-
 φέρνει; Ἄς τὰ συνοψίσουμε λοιπὸν καὶ μεῖς σὰν τὸ
 παιδί· τὰ συνηρημένα στὸν παρατατικὸ [τὰ κανονί-
 σαμε· ὁ ἐνεστώτας—ἀγαπῶ, ἀγαπᾷς, ἀγαπᾷ, ἀγα-
 ποῦμε, ἀγαπάτε, ἀγαποῦνε· φιλῶ, φιλεῖς, φιλεῖ, φι-
 λοῦμε, φιλεῖτε, φιλοῦνε—κανονισμένοι καὶ δέφτος·
 ὁ παθητικὸς ἐνεστώτας· γὰρ τὰ δυὸ, ἀγαπιόμαι,
 ἀγαπιόσαι, ἀγαπιέται, ἀγαπιόμαστε, ἀγαπιέστε, ἀγα-
 πιούμαι· γὰρ τὰ δυὸ καὶ ὁ παρατατικὸς τῆς παθη-
 τικῆς, ἀγαπιόμουνε, ἀγαπιόσαστε, ἀγαπιότανε, ἀγα-
 πιόμαστε, ἀγαπιόσατε, ἀγαπιότανε· ὁ μέσος ἐνε-
 στώτας καὶ παρατατικὸς, φοβοῦμαι, φοβᾶσαι, φο-
 βᾶται, φοβοῦμαστε, φοβᾶστε, φοβοῦνται· φοβόμουνε,
 φοβόσαστε, φοβότανε. φοβόμαστε, φοβόσατε, φο-
 βότανε· ὁ ἀσυναίρετος ἐνεργητικὸς ἐνεστώτας,
 γράφω, γράφεις, γράφει, γράφουμε, γράφετε, γρά-
 φουνε· ὁ ἀσυναίρετος μέσος ἐνεστώτας, ἔρχομαι,
 ἔρχεσαι, ἔρχεται, ἔρχόμαστε, ἔρχεστε, ἔρχονται· ὁ
 παρατατικὸς, ἔρχόμουνε, ἔρχόσαστε, ἔρχότανε, ἔρχό-
 μαστε, ἔρχόσαστε, ἔρχότανε. Δέφτερο πρόσωπο τοῦ
 πληθυντικῶν ἔρχόμεθα ἢ ἀγαπιόμεθα, γὰρ νὰ τὸ
 ξεχωρίσῃ ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὸν ἐνεστώτα ἔρ-
 χόμαστε, ἀγαπιόμαστε, γίνεται θαρρῶ περιφρονημα.
 Στὸ Ταξ. Β', ἔβαλα καὶ συλλογόμεθα, σ. 43, καὶ
 γεννιόμεθα, σ. 139. Καλὰ νομίζω καὶ τὰ δυὸ, ἂν
 καὶ πιθανώτερο, τὸ πρῶτο καὶ τὸ δέφτερο νὰ ὁμα-
 λωθοῦνε.

Ἀμὲ ὁ παρατατικὸς ἐνεργητικὸς, γὰρ νὰ
 τελειώσουμε πικᾷ; Ἐγραφα, ἔγραφε, ἔγραφε, γρά-
 φαμε, γράφατε (τὸ καθαρὸ πολιτικὸ εἶναι γράφετε,
 πού δὲν κάνει, γὰρ μοιάζει μὲ τὸν ἐνεστώτα, καὶ
 γὰρ πρέπει νὰ ξεδιακρίνουμε τὸ θὰ γράφατε ἀπὸ
 τὸ θὰ γράφατε· δυὸ λόγοι σημαντικοί), γράφανε.
 Μὰ, παρακαλῶ, μήτε ἔγραφαμε, μήτε ἔγραφατε,
 μήτε ἔγραψανε. Πὺς ὄχι, ἀφοῦ ἔχουμε καὶ στὸν
 ἐνικό ε; Στὸν ἐνικό ε δὲν ἔχουμε διόλου, ἔχουμε
 μόνο ε, δηλαδὴ τονισμένη συλλαβή, πού δὲ σημαί-
 νει ἀβγατισμὸ μὲ τὸν ἀβγατισμὸ χαλνοῦμε τὴ
 σειρά, δὲ γενικέθουμε τίποτα· δὲ μὲς ἀπομνήσκαι
 καὶ τὸ δικαίωμα νὰ βγατίζουμε, γὰρ στὸν ἐνεστώ-
 τα τοῦ ἀγαπῶ καὶ τοῦ ἔρχομαι ἀνταμώνουμε φω-
 νήεντο ἀρχικὸ πού τὸ ἴδιο μὲς φανερώνει καὶ ὁ πα-
 ρατατικὸς τους, ἀγαποῦσα, ἔρχόμουνε, χωρὶς ἀβγα-
 τισμὸ κανένα· γενικέθουμε λοιπὸν ἀκόμη καλῆτερα
 λέγοντας πὺς στὰ ῥήματα, ὅπως καὶ στὰ ὀνόματα,
 ἢ ἀρχικὴ ἄτονη συλλαβὴ παραπέσει στὴν προφορά
 (κ. Ἀπόλυτοι κανόνες, Νουμᾶ, ἀρ. 115, σ. 3 καὶ
 ἀκ.) (1). Μὴ σὲ μέλη πού σὲ μερικὰ μέρη συνηθί-
 ζε-

1) Στὸ Νουμᾶ, 135, σ. 2, στ. 3 βλέπω τικλόουθα
 ἐμμεσημέριζε· 2, 1 ἐρώτησε· 5, 1 ἐπισ· 5, 2 ἐκαταλά-
 βαινε· 11, 2 ἐμποροῦσαν· μὰ 2, 3 κατάλαβε καὶ ἀπο-
 κρίθηκε. Ἀπὸ τὰ δυὸ τελεγραφεῖα φαίνεται ἴσια ἴσια πὺς
 εἶναι παραμύθι· ὁ ἀβγατισμὸς, ἀφοῦ δὲν ἔχει μὲ ἀρχικὸ α.
 Κάποιος μάλιστα μὲ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν πὺς πρέπει
 νὰ κόψουμε καὶ τὸ χρονικὸ τὸν ἀβγατισμὸ, πού στὴν ὀρ-
 θογραφία τὸν κρατήσαμε ἀκόμη ἀπὸ περίσσια προσοχὴ
 στὴν παράδοσιν, ὅταν ἀρχίζει τὸ ῥήμα μὲ ο, λ. χ. ὠνο-
 μαζόμενος κτλ. ἔχουνε δικαίον. Τὰ συμμορφώνουμε ὅλα
 εἶσι πολὺ καλῆτερα.

καὶ ἔρχομαι καὶ ἐγάπησα· ἐμεῖς παίρνομε
 ἀπὸ ἕνα τόπο, παίρνομε ἀπὸ τὸν ἄλλο, τὰ γενι-
 κέθουμε, σμίγουμε τὴν Ἀθήνα μὲ τὴν Πόλη, κ' εἶσι
 ἀποχτοῦμε συνάμα ἐνότητα κ' ἔνωσιν.

35.

Ἐνωσιν κ' ἔνωσιν.

Μοῦ ξέφυγε καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶτε. Πὺς σὲς
 τῶλεγα· ἐμεῖς παίρνομε ἀπὸ ἕνα τόπο, παίρνομε
 ἀπὸ τὸν ἄλλο...» Ναι, ὁ πόθος μου ἐμένα τέτοιος
 θάτανε. Νὰ δῆτε ὅμως πὺς δὲ γίνεται πάντα· θέλω
 καὶ δῶ προσοχὴ. Καὶ ἴσως νὰ προσέξατε μοναχοί-
 σας σὲ ὅλη μου τὴ φρασσοῦλα· ἀπαίρνομε ἀπὸ ἕνα
 τόπο, παίρνομε ἀπὸ τὸν ἄλλο, τὰ γενικέθουμε». Τὰ
 γενικέθουμε, μάλιστα, καὶ ὅσα εἶναι πάρα πολὺ
 ντόπια, ὅσα δείχνουνε ντόπια καὶ ἀπαρχῆς, δύσκολο
 νὰ τὰ παραδεχτοῦμε.

Μοῦ καίει τὴν καρδιά πού σὲς τὸ λέω, γὰρ
 τὰ Ἐφτάνησα ἐγὼ τὰ βάλω μὲ γὰρ πάντα στὴν
 καρδιά μου. Μὰ τί νὰ σὲς κάμω, πού κάποια
 ἑφτανησιώτικη συζυγία δὲ φαίνεται νὰ ταιριάζη,
 καὶ θὰ τὸ ζητάσουμε τώρα μὲ λίγα λόγια, νὰ ποσώ-
 σουμε κιόλας τὴν κουβέντα μας γὰρ τὸ ῥήμα.

Ῥῆμα σημαντικό τὸ οὐσιαστικὸ μας τὸ ῥήμα.
 Εἶμαι, εἶσαι, εἶναι, εἶμαστε, εἶστε, εἶναι. Ὁ ἐνε-
 στώτας τρέχει νερό. Τὸν παρατατικὸ νὰ κοιτάξουμε.
 Τὰ Ἐφτάνησα ἔχουνε τρίτο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ
 καὶ πληθυντικῶν εἶπουνε· τὴν ἴδια κατάληξιν βρι-
 σκουμε καὶ σ' ἄλλα ῥήματα, λ. χ. ἀκούοιτον ἀπὸ
 τὸ Νουμᾶ (τοῦ Ἀλζαρου Βελίλη· ἀρ. 159, σ. 3,
 στ. 3). Νὰ ὅμως καὶ τὸ πῶς νόστιμο· ἡ σειρά δὲν
 τάπαρνιέται τὸ *ου* τὸ ἑφτανησιώτικο, ἀφοῦ τὸ
 πρῶτο καὶ τὸ δέφτερο πρόσωπο—εἶμουνε, εἶσουνε,
 εἶναι καὶ ἀφτά μὲ *ου*. Λοιπὸν ἡ ἐφκολλὰ θὰ γύρεθε
 τὴν ἀκόλουθη ἀπλή κλίση τοῦ ἐνικοῦ· εἶμουνε, εἶ-
 σουνε, εἶπουνε. Κι ὡστόσο ἀπλή καθόλου δὲ μὲς ἔρ-
 χεται, γὰρ ὅσο ξέρω μόνο στὰ Ἐφτάνησα τὴ συ-
 νηθίζουμε, ἢ σὰν προτιμάτε μόνο ἀπὸ Ἐφτανησιώτες
 γράφηκε σήμερα σὲ βιβλία φιλολογικά. Μήτε ὁ Ἀ-
 θηναῖος μήτε ὁ Πολίτης εἶπουνε δὲ θὰ σοῦ ποῦνε.

Μὰ τί σπάνω τὸ κεφάλι μου νὰ τὰ βολέψουμε,
 δίχως νὰ πειραχτοῦνε τὰ Ἐφτάνησα; Ὑπάρχει
 σειρά καὶ σειρά. Τὸ ἴδιο ὑπάρχει ἔνωσιν κ' ἔνωσιν.
 Τὰ Ἐφτάνησα πικᾷ ἐνωμένα μὲ τὸ βασίλειο. Ἄς
 μὲς κάμουνε λίγη ἔνωσιν καὶ στὴ γλώσσα, νὰ σφι-
 χτασνωθοῦμε. Ἄς ἔρθουνε σὲ μὲς, τοὺς περισσότε-
 ρους. Καὶ τότες ἔχουμε ῥῆμα λαμπρὸ· εἶμουνε, εἶ-
 σουνε, εἶπανε, εἶμεθα, εἶσατε, εἶτανε. Ὅριστε κ' ἡ
 κατάληξιν—εἶσα πού ἔρχεται στὴν ὥρα τῆς νὰ ξε-
 χωρίσῃ ἐνεστώτα καὶ παρατατικὸ, γὰρ καὶ στὸ
 εἶμαι σὰ νὰ κλοῦθησε κείνο πού εἶδαμε στὸ βασιό-
 σατε, δηλαδὴ σὰ νὰ χρίζη τὸ εἶματε τοῦ παρατα-
 τικοῦ νὰ πηγαίη στὰ κατατόπια τοῦ ἐνεστώτα.
 Στὸν ἐνεστώτα νὰ τὰ φέσουμε καὶ μεῖς, κρατώντας
 τὸ εἶμεθα γὰρ τὸν παρατατικὸ. Μπορεῖ ἄξαφνα
 εἶσεῖς νὰ κακοκαρδίσετε καὶ νὰ μὴ σὲς φτάνη μὴτε
 τὸ εἶτανε τοῦ πληθυντικῶν μὴτε τὸ εἶμεθα. Γὰρ τὸ
 εἶτανε, θὰ μοῦ πῆτε πὺς δὲν ξεδιακρίνεται ἀπὸ τὸν
 ἐνικό, καὶ ἄξαφνα κάποιος θὰ προτιμήσῃ κανένα εἶν-
 τανε. Ναι, μὰ τί νὰ σὲς κάμω, πού δὲ χτυπᾷ νό-
 στιμα στάφτι; Τὸ εἶμεθα πάλε ἴσως καὶ σὲς φανε-
 ρώνει μικρὴ διαφορὰ μὲ τὸ εἶματε τοῦ ἐνεστώτα.
 Σιάζεται ἀφτὸ νομίζω. Ἐχω νὰ σὲς προτείνω καὶ
 ἄλλη ἔνωσιν, ἂν ἀγαπάτε. Μὴν ξεππαστήτε. Βαστῶ
 καὶ ἀπὸ τὴ Χιό. Γιατὶ λοιπὸν ὅλοι μας νὰ μὴν τὴ
 βαστοῦμε; Ἡ Χιό ἢ παραπονεμένη μὲς πλουτίζει

μὲ μὴ κατάληξιν ὠραία, πού κάπου τὴν ἔβαλα
 ἐδῶ καὶ δυὸ τρία χρόνια, χωρὶς μάλιστα νὰ τὸ πα-
 ρατήρησε κανένας, πὰρ νὰ πῆ χωρὶς νὰ παραξενέ-
 φηκε ὁ ἀναγνώστης. Τὸ εἶματε, ἂν ξέρεις νὰ τὸ
 μεταχειρισθῆς, εἶναι ἀξιόλογο. Σοῦ φέρνει καὶ φῶς,
 ἀφοῦ πολὺ εὐκόλα ξεχωρίζεις καὶ τὰ τρία τὰ πρό-
 σωπα τοῦ ἐνικοῦ. Καὶ πάλε κοιτάξτε τί περίεργο.
 Τὸ εἶτανε θὰ μὲς φαινότανε χιῶτικο μὲ τὸ παρα-
 πάνω, ἂν καὶ δὲν εἶναι· μὲς δίνει ὅμως τὴν ἐντύ-
 πωση, γὰρ μὲς θυμίζει κάπως τὸ εἶναι, πού τὸ
 περιγελοῦμε. Τὸ εἶματε δὲ μὲς εἶναι διόλου δυσά-
 ρεστο. Ἀλήθεια πού τὸ χουνε καὶ ἄλλα νησιά. Τὸ
 χουνε μάλιστα καὶ στὴν Πόλη (1). Ἐτσι πῶς ἐφκο-
 λα συνηθίζουμε. Βλέπετε; «Παίρνομε ἀπὸ τὸν ἕνα
 τόπο, παίρνομε ἀπὸ τὸν ἄλλο». Πρέπει ὅμως νὰ
 καταλαβαίνουμε ἀπὸ πῶ καὶ πότε συφέρνει νὰ παίρ-
 νουμε. Παίρνομε γενικέθοντας—κ' εἶσι διαλέγον-
 τας μὲ κρίσιν, διαλέγοντας μ' ἀγάπη, ἀκόμη καὶ
 σὰ θυσιάζουμε τὸ ἕνα, γὰρ νὰ παραδεχτοῦμε τὸ
 ἄλλο, καταντοῦμε σ' ἐνότητα κ' ἔνωσιν πανελλήνια.

Ὅνειρο, θὰ μοῦ πῆτε. Ὅχι! Ὅνειρο πρᾶχτικό.
 Καὶ στέκεται σὲ σὲς νὰ ληθῆψη.

(Ἀκολουθεῖ)

1) Ἐκοῦσε τώρα τελεγραφεῖα ὁ Γιαννῆς ἀπὸ μὴ Π. Ἀλί-
 τισσα, ἐξήντα χρόνῶ, στὸ Φανάρι.

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

τὸ ἕνα, κ' ἕνα φρ. χρ. γὰρ τὸ ἐξωτερικὸ, πουλιόυντα
 τὰ γραφεῖα μας τικλόουθα βιβλία:

Τοῦ **Ψυχῶν** «Ταξίδι» (σελ. 502, καὶ «Ὅνειρο
 τοῦ Γιαννῆρα» (σελ. 268).

Τοῦ **Πάλλη** «Ἡλιος καὶ φεγγάρι» (σελ. 120)

Τοῦ **Φωτιάδη** τὸ «Γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ
 ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννησιν» (σελ. 405).

Τοῦ **Ἐφταλιώτη** «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης»
 σελ. 320; καὶ «Μαζώχτρα, Βρουκολακας κλπ.» (σελ.
 269).

Τοῦ **Ἐφρονα** «Τῆς Ζωῆς» (σελ. 194).

Τοῦ **Φιλίντα** Γραμματικὴ τῆς Ρωμῆικης
 γλώσσας (μὲρ. Α') (σελ. 96).

Τοῦ **Λόγγου** «Δάφνης καὶ Χλόης» (χαρτοδε-
 μένο μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερῆδη (σελ. 86).

Τοῦ **Εὐριπίδη** «Μήδεια» μεταφρ. Γιάννη
 Περγιαλίτη (σελ. 59).

Τοῦ **Σοφοκλῆ** Αἴας. Μετάφρ. Ζήσιμου Σί-
 δερη (σελ. 61).

Τοῦ **Κ. Ἀντροῦδη** «Ὁ Μίγ' Ἀλέξανδρος»
 (σελ. 192).

Τοῦ **Α. Η. Ταγκόπουλου** «Ζωντανὸ καὶ
 Πεθαμμένοι» δράμα—«Ἡ Χρυσουργὴ» καὶ «Τάφος
 στὸ Γαλλὸ» δηγήματα (σελ. 78).

Ἡ **ΙΛΙΑΔΑ**, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Ἀλέξ
 Πάλλη (σ. 416) δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 στὸ ἐξωτερικὸ.

Ἡ **ΜΑΤΙΑ** τοῦ Γ. Ἀβάζου δρ. 1.50

ΚΕΡΔΟΣ 351,145 ΔΡΑΧΜΩΝ

Ναι! **351,145** δραχμάς ἔδωκε μέχρι τοῦδε
 τὸ γραφεῖον τοῦ τραπεζομεσίτου κ. **Ἰω. Φωτίου**
 εἰς τοὺς πελάτας του. Ἦτοι ἐκ τῶν ἀγοραστῶν λα-
 χειφόρων ὁμολογιῶν ἐκ τοῦ γραφείου του ἔχουν κερ-
 δίσει διάφορα ποσά, ἀνερχόμενα εἰς τὸν στρογγυλὸν
 ἀριθμὸν **351,145** δραχμῶν.

Ὁ κ. Ἰω. Φωτίου θέλει ν' ἀναβιβάσῃ τὸ πο-
 σὸν τοῦτο εἰς **1,000,000** δραχ. καὶ καλεῖ
 τοὺς θέλοντας ν' ἀγοράσωσι τιαυτὴν νὰ προσέλθωσιν
 εἰς τὸ τυχερὸν γραφεῖον του, ὅπου πάντως θὰ κλη-
 ρωθῇ μετ' ἀμοιβῆς ὁμολογία τις καὶ τί χαρὰ νὰ εἶναι
 ἢ πρώτη μὲ τὰς **100,000** χρυσῆς δραχμάς
 τὴν 19 Δεκεμβρίου ἐ. ε. ὅτε γεννήσεται ἡ κλήρωσις.